

Azərbaycan Respublikasında global pandemiya ilə mübarizə və miqrant hüquqları

Hazırda müasir beynəlxalq münasibətlərdə, dünya dövlətlərinin bir nömrəli probleminə çevrilən COVID-19 pandemiyası (pnevmoniya), bir ildən yuxarı ötən vaxt ərzində bir sıra - sosial, iqtisadi, siyasi və təhlükəsizlik kimi mühüm məsələləri gündəmə gətirir.

Pandemiyanın üçüncü dalğasını yaşadığımız aylarda, artıq vaksinasiya mərhələsinə keçən dövlətlər, bəşəriyyət üçün global təhdid kimi çıxış edən ümumi böhranın ağır mərhələsini geridə qoyaraq, virusla yaşamaq və onunla preventiv və profilaktik mübarizə aparmaq əzmində olduqlarını bəyan edirlər. Bu baxımdan, pandemiya dövründə global proseslərdə az əhəmiyyət daşımayan digər insan faktoru, həm də yüzrlər, minrlər, milyonlarla bəşər övladının iştirakçı olduğu miqrasiya prosesləri, xüsusilə də əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması, yaşadığı dövlətlərin qanunvericiliyi ilə hərkəti hüquqi müstəvidə tənzimlənir.

Bu gün, digər bir adıyla, koronavirus pandemiyasının və miqrasiya proseslərinin yaşanmadığı bir ölkə tapmaq qeyri mümkündür. Doğulub böyüdükləri ölkələrdən, nisbətən inkişaf etmiş dövlətlərə üz tutan əməkçiyətli miqrantlar, unutmamaq lazımdır ki, həm də müxtəlif mədəniyyətlərin daşıyıcıları kimi, çalışdıqları ölkələrdə əslində bir dəyər kimi çıxış edirlər. Onların intellektual və fiziki potensialından faydalanmaqla dünyada sülh və əminamanlığın davamlılığına inanmaq olar. Global pandemiya dövründə isə miqrantlara diqqət və qayğı bir qədər də artırılmalı, fundamental insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasına birgə səy göstərmək ümumi məqsəddə xidmət etməlidir. Belə ağır aylarda, sərhədlərin qapalı olmasına baxmayaraq, qeyri-qanuni miqrasiya halları ilə mübarizə aparan ölkələrdə də vəziyyət mürəkkəb olaraq qalır. Pandemiya və qanunsuz miqrant böhranı beynəlxalq əməkdaşlığın, diplomatik münasibətlərin intensivləşdirilməsinin vacibliyini aktuallaşdırır.

Böhran ilə mübarizə və beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində miqrant hüquqlarının qorunması kimi mühüm sahədə balans saxlanmaq nə qədər mürəkkəb görünsə də inkişaf etmiş Avropa dövlətlərinin bu məsələdə daha səmimi davranması gərəkdir. Lakin, bəzi hallarda bunun əksi müşahidə olunur. Virusla yoluxan miqrantların dünyanı aradan çıxardığına vəfat etmələri ilə bağlı yayılan xəbərlər də gündəmi bir tərəfdən məşğul etməkdə davam edir. Bu səbəbdən hər gün, virusla yoluxan insanların və ya vəfat edənlərin xəbərləri az qala addı hala çevirilib. Pandemiya ilə bağlı statistik rəqəmlər yoxsul ölkələrdə dəfələrlə yüksəlməkdə davam edir, kütləvi tələf olma halları artır və çıxış yolları axtarılır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (YST), xüsusilə kasıb ölkələrə göstərdiyi humanitar yardımlar həcminə və miqyasına görə gün keçdikcə genişlənməkdə davam edir. İnsanlığa təhdid edən ümumi balanın dəf olunmasını diplomatik və humanitar missiyanın gücləndirilməsi son həftələr ərzində bir sıra dövlətlərdə vaksinasiyanın həyati əhəmiyyətindən xəbər verir.

Global pandemiya ilə bağlı dünyada yaşanan böhrana baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən dövlət tədbirləri, sosial layihələr müsbət inkişaf dinamikası ilə müşahidə olunur. Ölkə ərazisində 24 mart 2020-ci il tarixindən etibarən xüsusi karantin rejiminin elan olunması və 1 aprel 2021-ci ilə qədər uzadılması, ötən aylar ərzində hökumətin global pandemiya ilə mübarizədə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və virusa qarşı qabaqalıcı tədbirlərin görülməsi, eləcə də miqrantların hüquqlarının müdafiə olunması kimi həssas sahələrdə mühüm addımlar atıldığını göstərir. Azərbaycanda mövcud sahələrdə əldə olunan irəliləyişlər və dinamizm müsbət təcrübə olaraq digər dövlətlər tərəfindən də öyrənilə bilər. Müxtəlif sosial layihələr - modul tipli xəstəxanaların inşası, böyük həcmdə tibbi ləvazimatların ölkəyə gətirilməsi, sını tənəffüs aparatlarının artırılması, xüsusilə də Nazirlik Kabineti yanında Operativ Qərargahın fəaliyyəti, xalqın məlumatlandırılması və virusa qarşı mübarizə üsullarına daha dəqiq əməl olunması baxımından maarifləndirilməsi, miqrantlar üçün elektron xidmətlərin genişləndirilməsi və s. qeyd olunan sahələrdə xeyli həlli mürəkkəb məsələlərin tənzimlənməsində dövlət siyasətinin yüksək səviyyədə həyata keçirildiyini təsdiq edir.

Həmçinin, Heydər Əliyev Fondundan ötən müddət ərzində reallaşdırdığı sosial dəstək layihələri ölkə vətəndaşlarının sosial, tibbi problemlərinin həllinə əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Respublikanın tibb işçilərinin yerli vətəndaşlara və əcnəbilərə fərq qoymadan, həmçinin miqrantlara göstərdikləri yardımlar Azərbaycanın humanist və multikultural dövlət olaraq insan amilinə yüksək dəyər verdiyini göstərir. Bu səbəbdən,

miqrantların, əcnəbilərin və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının beynəlxalq hüquq normalarına müvafiq şəkildə müdafiə olunduğu azsaylı ölkələrdən biri məhz Azərbaycan Respublikasıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, milli ordumuzun tarixi qələbəindən sonra ölkədə yeni inkişaf və əməkdaşlıq dövrü başlanmışdır. Dünyanın aparıcı inşaat şirkətlərinin işğaldan azad olunan ərazilərdə bərpa layihələrində iştirak etmək üçün Azərbaycan hökumətinə etdikləri müraciətlər onu göstərir ki, respublikada gedən müsbət proseslər beynəlxalq aləmin diqqət mərkəzindədir və pandemiya dövründə regiona marağ artmaqda davam edir. Hər zaman olduğu kimi, pandemiya kimi həssas bir dövrdə də ölkədə insan və vətəndaş hüquqlarının müdafiəsi sahəsində bir sıra mühüm addımlar atılmış, xalqın rifah halının yaxşılaşdırılması və sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi diqqət bir qədər də artmışdır.

Pandemiya ilə mübarizə çərçivəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı sərəncamlar, verilən qərarlar global böhranın aradan qaldırılması yolunda səmərə təşkil etmişdir. Hazırda görülən tədbirlərin nəticəsində, ölkədə virusa yoluxanların sayı əhəmiyyətli dərəcədə aşağı düşmüşdür. "Azərbaycan Respublikasında COVID-19 xəstəliyi əleyhinə 2021-2022-ci illər üçün Vaksinasiya Strategiyası"nın qəbul olunması ölkə vətəndaşlarının, respublika ərazisində yaşayan, fəaliyyət göstərən miqrantların, digər şəxslərin sağlamlıq mühitə hərəkətinə geniş və əhəmiyyətli şərait yaradır. Görülmüş son tədbirlər sübut edir ki, Azərbaycan Respublikası vətəndaşları ilə yanaşı, ölkə ərazisində yaşayan əməkçi

miqrantlara, əcnəbi vətəndaşlara, vətəndaşlığı olmayan şəxslərə yüksək səviyyədə tibbi dəstək göstərilmiş və hüquqi müstəvidə onlara mümkün olan yardımlar edilmişdir. "Pandemiya şəraitində ölkə ərazisində qalan əcnəbilərə hüquqi yardımların göstərilməsi" layihəsi isə ölkələrinə qayıda bilməyən miqrantların hüquqi problemlərinin aradan qaldırılması, onların dövlət qurumlarına müraciətlərinin daha effektiv şəkildə çatdırılması, gənc miqrantların maarifləndirilməsi, onlayn xidmətlərin həyata keçirilməsi, tibbi xidmətlərin göstərilməsi və s. şəffafliq, problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində dövlət tədbirlərinin və proqramlarının mahiyyətini ortaya qoyur.

Ölkədə miqrasiya siyasətini həyata keçirən Dövlət Miqrasiya Xidmətinin (DMX) yarandığı qısa müddət ərzində həyata keçirdiyi layihələr və görülən tədbirlər, həmçinin global pandemiya dövründə Azərbaycanda əməkçi miqrantlara və ümumilikdə əcnəbi vətəndaşlara milli qanunvericilik və humanizm prinsipləri əsasında yanaşıldığını, onların sosial və hüquqi problemlərinin tədricən həll olunduğunu açıq şəkildə göstərir. DMX yanında fəaliyyət göstərən İctimai Şuranın pandemiya dövründə, onlayn şəkildə göstərdiyi xidmət - miqrantlara psixoloji, hüquqi yardımlar və ya məsləhət xarakterli maarifləndirici görüşlər səmərə təşkil etmiş, xeyli sayda əməkçi miqrant və əcnəbi vətəndaşlar bu xidmətlərdən yararlanma bilməmişlər. Azərbaycan ərazisində hərəkət edən, işləyən miqrantların arasında, yaşadığı ölkənin dilini, mədəniyyətini, tarixini öyrənmək arzusunda olanların sayı da az deyil. Bununla əlaqədar təşkil olunan kurslar əcnəbilərin respublika ilə tanışlığı, milli və mənavi dəyərlərinin öyrənilməsində fayda verir.

Azərbaycan hökumətinin respublika daxilində, miqrasiya siyasətinin inkişafı sahəsində atdığı mühüm addımlar əməkçi miqrantların cəmiyyətə inteqrasiya və adaptasiya olunması kimi müsbət məqamları üzə çıxır. Ölkədə fəaliyyət göstərən Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı nümayəndəliyinin DMX və digər dövlət qurumları ilə qurulan əlaqələri, təşkilatın baş katiblərinin Azərbaycana rəsmi səfərləri nüfuzlu beynəlxalq qurumun, respublikamıza olan yüksək marağını bir daha təsdiq edir və qarşılıqlı əməkdaşlıq perspektivlərinin yaranmasına müsbət təsir göstərir.

Son bir ildə, müasir beynəlxalq münasibətlərdə yaşanan böhranı COVID-19 pandemiyası və belə məsuliyyəti dövrə miqrant hüquqlarının qorunması kimi global məsələlərin müzakirəsi, problemlərin həlli yollarının tapılmasında dünya dövlətlərinin və beynəlxalq qurumların gərəkliliyi olma həmrəyliyi, hələ də aktual olaraq qalır. Aparılan analitik təhlillər və görülən global tədbirlər bir daha onu göstərir ki, bəşəriyyət hələ bir neçə il mövcud virusla yaşamağa və onunla kəskin mübarizə aparmağa hazır olmalıdır.

Aqlı ƏHMƏDOV
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent